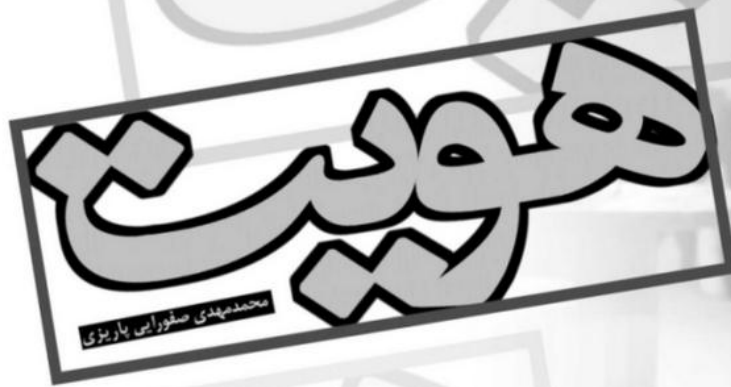

اشاره

بنابر پیشنهاد برخی از خوانندگان گرامی نشریه، مبنی بر اختصاص ستون یا صفحه‌ای برای بیان مسائل و مشکلات و نیز پاسخ به سوالات شما عزیزان از این پس، بخش مشاوره و کارشناسان محترم نشریه آماده مشاوره و پاسخ به سوالات متنوع شما خواهند بود. اولین سؤال را یکی از خوانندگان گرامی مطرح کرده‌اند، که توسط کارشناس محترم نشریه جناب حجة الاسلام آقای صفورایی پاسخ آن را باهم می‌خوانیم:

لطفاً بفرمایید هویت به چه معناست؟ و هویت انسانی، فرهنگی و اسلامی چه تفاوت‌هایی باهم دارند؟

به نام خداوندی که ما را آفرید و به ما هویت داد و به فرمایش حضرت علی (ع) این توان را به ما داد تا با شناخت خویش و یافتن هویت حقیقی خود، خدا را نیز بشناسیم و به اندازه قدرت به ستایش و عبادات آن خالق یکتا بپردازیم.

سلام؛

سلام بر شما پرسش‌گر عزیز و گرامی که قصد دارید با شناخت هویت حقیقی خود، راه شناخت خداوند متعال را هموار سازید و از این راه به کمال و سعادت دنیا و آخرت برسید. دوست عزیز کلام خود را با چند بیت از شاعر خوش‌سخن شیخ محمود شبستری آغاز و در ادامه معنای هویت و اقسام آن را توضیح می‌دهم.

چه باشم من؟ مرا از من خبر کن
اگر کردی سؤال از من که من چیست
چو هست مطلق آمد در اشارت
حقیقت کز تعین شد معین
من و تو عارض ذات وجودیم
همه یک نوردان اشباح و ارواح
تو گویی لفظ «من» در هر عبارت
چو کردی پیشوای خود خرد را
ز خط و همی، های «هویت»
یک از های «هویت» در گذشتن

ضمن توجه به دقت در معنای شعر فوق معانی هویت را از چند منظر بیان می‌کنیم، در پایان نیز نظر خویش را عرضه خواهم داشت.

در فرهنگ معین آمده است: هویت یعنی آنچه که موجب شناسایی شخص باشد. در فرهنگ عمید هویت چنین تعریف شده است: هویت یعنی حقیقت شیء یا شخص که مشتمل بر صفات جوهری او باشد.

و دهخدا نیز هویت را عبارت از تشخیص دانسته، می‌گوید همین معنی میان حکیمان و متکلمان مشهور است. اریکسون روان‌شناس معروف قرن حاضر که نام او با هویت پیوندی عمیق دارد می‌نویسد: «هویتی که نوجوان درصدد است تا به طور روشن با آن مواجه شود این است که او کیست؟ نقشی که باید در جامعه ایفا کند چیست؟ آیا او یک کودک است یا بزرگسال؟ آیا او توانایی آن را دارد که روزی به عنوان

یک همسر یا پدر یا مادر باشد؟ آیا او علی‌رغم نژاد، مذهب یا زمینه‌های ملی که او را از نظر مردم کم ارزش جلوه می‌دهد، احساس اعتماد به نفس دارد؟
اجمالاً برای تعریف «هویت» می‌توان چنین گفت: اگر آدمی برای پرسش‌های زیر پاسخ‌های مطمئن و متقاعدکننده‌ای بیابد در حقیقت هویت خویش را باز یافته است:

- بدانند جایگاه، منزلت و مرتبت او دقیقاً چیست؟ و چه تعریفی دارد؟
- آگاه باشند که چه پیوندها، رشته‌ها و ارتباط‌هایی او را به خود و جهان خارج از خود متعلق می‌سازد؟

- درک کنند که چه نقش‌ها، وظایف و مسؤولیت‌هایی در قبال خود و دیگران برعهده دارد؟

- شناخت واقع‌بینانه‌ای از توقعاتش نسبت به خود و دیگران به دست آورد.
- در نهایت، نسبت خود را به گذشته، حال و آینده به درستی بداند.
اریکسون معتقد است: «فردی که قادر به یافتن ارزش‌های مثبت پایدار در فرهنگ، مذهب یا ایدئولوژی خود نیست، ایده‌آل‌هایش به هم می‌ریزد. چنین فردی که از درهم ریختگی هویت رنج می‌برد، نه می‌تواند ارزش‌های گذشته خود را ارزیابی کند و نه صاحب ارزش‌هایی می‌شود که به کمک آن‌ها بتواند آزادانه برای آینده طرح‌ریزی نماید.»

هرچند در سؤال این پرسش‌گر عزیز فقط از سه نوع هویت سؤال شده بود، اما باید گفت که هفت نوع هویت مطرح است که عبارتند از:
هویت فردی (شخصی)؛ هویت خانوادگی؛ هویت ملی؛ هویت دینی؛ هویت اجتماعی؛ هویت فرهنگی؛ هویت تمدنی

هویت فردی

فرد به این چند سؤال پاسخ دهد که:

- این من یا خویشتم کیست؟
- چه نسبتی میان من و جهان برون وجود دارد؟
- میان تن و روان من چه رابطه‌ای است؟^(۲)

هویت خانوادگی

هرچند ارائه تعریفی دقیق از هویت خانوادگی نسبتاً دشوار است ولی در یک عبارت کوتاه می‌توان گفت که منظور از این نوع هویت، «تعیین نسبت میان جوان و خانواده اوست و این‌که چه پیوندهایی میان آنان وجود دارد؟»

هویت ملی

یعنی این‌که فرد بداند در کشور خود چه جایگاه و مسؤولیت مدنی دارد و چه خدمت شایسته‌ای می‌تواند برای کشور و ملت خود انجام دهد.

وحدت بین تمامی افراد یک ملت، بهترین زمینه‌ساز بروز «هویت ملی» است. زیرا ارزش‌ها، افتخارات و ویژگی‌های برجسته یک ملت زمانی تبلور می‌یابد که

وحدت کامل بین اقشار و آحاد آن جامعه تحقق یابد.

هویت دینی

هویت دینی یعنی این که شخص بداند چه دینی را انتخاب کرده و آن دین چه چیزی را از او می‌خواهد که انجام دهد و چه چیزی را باید ترک کند. بدیهی است که از پیامدهای تکوین هویت دینی، احساس تعهد و مسؤولیت در قبال ارزش‌ها و باورهای آن مکتب می‌باشد. برخی از صاحب‌نظران، تعهد را به عنوان سنگ بنای «هویت دینی» تلقی می‌کنند.

هویت اجتماعی

هویت اجتماعی یعنی این که فرد نقش‌ها و وظایف اجتماعی خود را بشناسد و متقابلاً انتظارات جامعه از خود را بداند.

تحقق هویت اجتماعی در گرو تحقق تربیت جامع فرد است؛ یعنی شخص در همه ابعاد وجودی خود (فیزیکی، عاطفی، اجتماعی، ذهنی و اخلاقی)، دارای صفات و رفتارهای ارزشمندی باشد تا بتواند نقش خود را به طور مؤثر در جامعه ایفا کند.

هویت فرهنگی

هویت فرهنگی مهم‌ترین نوع هویت است. هم از لحاظ ساخت و محتوا و هم از لحاظ شرایط زمانی باید مورد توجه عمیق و جامع قرار گیرد؛ زیرا هویت فرهنگی به صورت جدی در تحقق سایر هویت‌ها نقش دارد. در واقع فرد به درستی باید فرهنگ خود را شناخته، درک کرده و وجوه امتیاز آن را نسبت به سایر فرهنگ‌ها بداند. همچنین قدردان آن باشد و در پرورش و اشاعه فرهنگ خود تلاش نماید.

هویت تمدنی (۳)

«معرفت و آگاهی عمیق آدمی به تمدنی است که منسوب به آن می‌باشد. درک چنین هویتی به فرد این امکان را می‌دهد که احساس نماید در سرزمینی زندگی می‌کند که ریشه‌های فرهنگی آن تا اعماق تاریخ کشیده شده است و این احساس، تعلق و ارتباط به آن تمدن و در نتیجه شکل‌گیری «هویت تمدنی» می‌شود. احساس تعلق به یک تمدن به معنای وابستگی به تمامی مظاهر آن تمدن و از جمله مشاهیر، افتخارات، میراث‌ها و ارزش‌های آن می‌باشد.

پی‌نوشت‌ها

۱. گلشن راز، ص ۳
۲. برای شناخت و دستیابی به هویت فردی و روش‌های تحقق آن به کتاب «جوان و بحران هویت»، دکتر محمدرضا شرفی، انتشارات سروش، ۱۳۸۰ مراجعه کنید.
۳. هرچند برخی از صاحب‌نظران هویت تمدنی و فرهنگی را یکسان می‌دانند ولی نظر صحیح این است که هویت تمدنی گسترده‌تر از فرهنگی است؛ زیرا هویت فرهنگی، به یک کشور محدود می‌شود در حالی که، هویت تمدنی عمدتاً مرزهای کشوری خاص فراتررفته و چندین ملیت را پوشش می‌دهد. مثل تمدن اسلامی کشورهای مسلمان زیادی را شامل می‌شود.

سایر منابع

- مشکلات تربیتی را چگونه حل کنیم؟ محمدرضا شرفی، نشر نزکیه، ج دوم، ۱۳۷۷
- جوان و بحران هویت، محمدرضا شرفی، سروش، ۱۳۸۰
- نوسازی جامعه از دیدگاه امام خمینی ره، محمدحسن حسینی، نشر عروج، ۱۳۷۸
- علل پیشرفت اسلام، زین‌العابدین قربانی، دفتر نشر فرهنگ اسلامی، ۱۳۶۸

